

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Факультет історії, бізнес-освіти та права
Кафедра права та правоохоронної діяльності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. завідувача кафедри
к.ю.н., доцент Мілова Т.М.

«2» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 15 (НПП 2.1.1.07) ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 081 Право
(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 081 Право
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма «Право»
(назва)

Форма навчання денна, заочна
(денна, заочна,)

2022 – 2023 навчальний рік

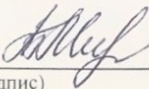
Робоча програма навчальної дисципліни **Екологічне право** розроблена на основі освітньо-професійної навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня **бакалавра** за спеціальністю **081 Право**

Розробники: Чернік С.Д., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри права та правоохоронної діяльності

Протокол від «2» серпня 2022 року № 1

В.о. завідувача кафедри права та правоохоронної діяльності

_____ Т.М. Мілова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни «Екологічне право» для студентів спеціальності 081 «Право» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. ЦДПУ імені В. Винниченка, 2022.

© Чернік С.Д., 2022

© ЦДПУ імені В. Винниченка, 2022

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань 08 Право	Нормативна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання -	Спеціальність: 081 Право	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 105		2-й	2-й
		Семестр	
		3-й	3-й
		Лекції	
	Освітня програма: Право	20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	2 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		53 год.	95 год.
		Індивідуальні завдання:	
		-	
		Вид контролю:	
	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Екзамен	Екзамен

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Екологічне право» – формування системи знань про поняття, предмет та метод екологічного права, його джерела, основні інститути та підгалузі, правове регулювання використання, відтворення та охорони природних ресурсів, юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.

Завдання навчальної дисципліни «Екологічне право»:

- вивчення системи чинного екологічного законодавства та еколого-правових проблем;

- набуття навичок застосування екологічного законодавства у реальній практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності;

- формування у студентів наукового світогляду і правової культури, які сприятимуть вибору правильної поведінки у сучасному світі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	Фахові
<p>- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-3);</p> <p>- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-11);</p> <p>- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій (ЗК-13);</p> <p>- прагнення до збереження навколишнього середовища (ЗК-15).</p>	<p>- повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи (ФК-3);</p> <p>- здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції (ФК-12).</p>

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (нормативно-правові акти, наукова література тощо) (ПРН-3);
- демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права, зокрема екологічного права (ПРН-19);
- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки з проблем екологічного права (ПРН-21);
- готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях (ПРН-22);
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (ПРН-23).

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1.

Загальна частина екологічного права

Тема 1. Екологічне право України – комплексна галузь права: загальна характеристика

Навколишнє природне середовище і сучасний світ. Екологічне право як юридична форма екологічних відносин. Основні наукові концепції щодо правової

природи та назви галузі права. Поняття екологічного права як самостійної галузі права України. Місце екологічного права в правовій системі України. Екологічне право як наука та навчальна дисципліна.

Предмет еколого-правового регулювання. Поняття екологічних відносин та їх різновиди залежно від об'єкта природи. Метод еколого-правового регулювання. Особливості правового статусу суб'єктів екологічних відносин і заходів правового впливу на них. Способи формування їх прав та обов'язків. Характер підстав виникнення зміни та припинення екологічних правовідносин. Принципи екологічного права України: поняття, значення та система.

Система екологічного права України. Структура Загальної та Особливої частин. Підгалузі та інститути екологічного права України

Тема 2. Джерела екологічного права України. Розвиток екологічного законодавства

Поняття джерел екологічного права та їх види. Закони і підзаконні акти як джерела екологічного права. Конституція України як основне джерело екологічного права. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» як інтегроване джерело екологічного права. Інші інтегровані джерела екологічного права.

Природоресурсові закони та кодекси як диференційовані джерела екологічного права. Земельний, Водний, Лісовий кодекси України, Кодекс України про надра у системі джерел екологічного права. Закони України «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про охорону атмосферного повітря» як джерела екологічного права.

Природоохоронні закони України як комплексні джерела екологічного права. Закони України «Про природно-заповідний фонд України», «Про курорти», «Про екологічну мережу» у системі джерел екологічного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права. Екологічні стандарти в системі джерел екологічного права.

Тема 3. Екологічні права та обов'язки особи в Україні

Поняття екологічних прав особи в Україні. Класифікація екологічних прав за джерелом закріплення та за видом природного об'єкта. Конституційні права особи, їх види та зміст. Поняття екологічно безпечного довкілля. Екологічні права, закріплені в інших нормативно-правових актах, та їх зміст.

Право загального і спеціального використання природних ресурсів.

Конституційно-правові гарантії екологічних прав і свобод людини і громадянина. Загальні і спеціальні гарантії реалізації екологічних прав особи. Політичні, економічні, соціальні гарантії екологічних прав. Національні і міжнародно-правові гарантії.

Екологічні обов'язки громадян України та їх класифікація.

Тема 4. Право власності на природні ресурси

Поняття та основні ознаки права власності на природні ресурси. Форми права власності на природні ресурси. Співвідношення державного суверенітету і права державної власності на природні ресурси.

Класифікація відносин права власності на природні ресурси. Об'єктивне право власності на природні ресурси. Суб'єктивне право власності на природні ресурси.

Підстави виникнення права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси. Види об'єктів права власності на природні ресурси. Форми реалізації повноважень власників природних ресурсів. Підстави припинення та зміни права власності на природні ресурси.

Форми і методи охорони права власності на природні ресурси.

Тема 5. Право природокористування

Поняття та види права природокористування. Пріоритети права природокористування. Принципи права природокористування. Об'єктивне і суб'єктивне право природокористування.

Право загального і спеціального природокористування. Особливості права орендного природокористування.

Підстави виникнення та зміни права природокористування. Значення договору у виникненні орендних правовідносин природокористування.

Правосуб'єктність природокористування. Суб'єкти орендних правовідносин природокористування. Об'єкти права природокористування. Правові форми використання природних ресурсів в орендних правовідносинах. Зміст права природокористування.

Підстави припинення права природокористування. Форми і методи захисту прав суб'єктів природокористування.

Тема 6. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища

Поняття, мета та види управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Методи управління. Державне управління як найважливіший вид управління в екологічній сфері. Галузеве управління та його підвиди. Виробниче управління та його локальне значення. Громадське управління як вияв демократизації суспільства.

Функції управління в екологічній сфері. Поділ функцій на загальні та спеціальні. Система державного моніторингу.

Органи управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Тема 7. Економіко-правовий механізм в галузі екології в Україні

Поняття і юридичні ознаки економіко-правового механізму в галузі екології. Економічні методи в системі державно-правового регулювання екологічних правовідносин. Загальне та особливе у правовому регулюванні економічного забезпечення раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Склад і зміст економіко-правового механізму в галузі екології. Еколого-економічні правовідносини. Правові форми платежів (зборів) у галузі екології. Нормативи платежів (зборів) та ліміти (квоти) у системі економіко-правового механізму в галузі екології. Правова природа зборів за використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього природного середовища та за погіршення якості природних ресурсів. Правові засади продажу квот на викиди парникових газів у контексті реалізації положень Рамкової конвенції про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї.

Система фінансування природоохоронних заходів. Державне фінансування природоохоронних заходів. Фінансування природоохоронних заходів за рахунок

коштів підприємств, установ, організацій та громадян. Правові засади формування фондів охорони навколишнього природного середовища та їх цільове призначення. Екологічне страхування та екологічний аудит в системі економіко-правового механізму в галузі екології. Правове стимулювання екологічно спрямованої діяльності.

Тема 8. Правове забезпечення екологічної безпеки

Сучасний стан радіаційної безпеки в Україні. Поняття ядерної та радіаційної безпеки. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційний захист» – основний законодавчий акт в галузі регулювання радіаційної безпеки.

Загальна характеристика законів України «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про видобування та переробку уранових руд», «Про захист людини від іонізуючого випромінювання».

Санітарна безпека населення. Конституційні гарантії забезпечення права кожної людини на охорону здоров'я, безпечного для життя і здоров'я людини довкілля та санітарно-епідемічне благополуччя населення.

Основи законодавства України про охорону здоров'я, закони України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» – основні нормативно-правові акти, що регулюють питання санітарної безпеки населення. Природно-техногенна безпека. Надзвичайні ситуації техногенного, природного і медико-біологічного характеру.

Тема 9. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення

Поняття і підстави юридичної відповідальності в екологічній сфері. Соціально-правова характеристика екологічних правовідносин. Поняття і види екологічних правопорушень.

Кримінальна відповідальність за екологічні злочини. Особливості адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення. Дисциплінарна відповідальність за порушення екологічних вимог у сфері виробництва. Цивільно-правова відповідальність і відшкодування шкоди, завданої порушенням екологічного законодавства.

Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням екологічного законодавства. Специфіка відшкодування збитків, заподіяних правомірними діями. Форми соціальної профілактики екологічних правопорушень і злочинів.

Розділ 2.

Особлива частина екологічного права

Тема 10. Еколого-правовий режим землекористування

Предмет, методи та система земельного права. Земельні правовідносини: поняття і види. Підстави виникнення та припинення земельних правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст.

Право власності на землю. Підстави виникнення права власності на землю. Підстави припинення права власності на землю.

Поняття, форми та види права землекористування. Підстави виникнення, зміни і припинення права землекористування. Особливості земельних орендних правовідносин. Договір оренди як підстава виникнення земельних правовідносин. Права та обов'язків орендодавців та орендарів земельних правовідносин. Підстави припинення земельних орендних правовідносин.

Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони земель. Функції управління в галузі використання, відновлення та охорони земель.

Форми і методи охорони земель. Зміст правової охорони земель. Правове забезпечення відшкодування збитків власникам і користувачам земель та втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва при вилученні земель для державних і громадських потреб. Земельно-правова охорона земель. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства. Земельні правопорушення як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 11. Еколого-правовий режим використання та охорони надр

Надра як об'єкт правового регулювання, використання та охорони. Особливості правового режиму надр. Фонд надр. Законодавство про надра.

Предмет, принципи і система гірничого права. Гірниче право як галузь права, науки та навчальна дисципліна.

Право власності на надра. Суб'єкти та об'єкти права власності на надра. Зміст права власності на надра. Правові форми і методи захисту права власності на надра.

Право користування надрами та його види. Правове регулювання геологічного вивчення надр. Суб'єкти, об'єкти та зміст права користування надрами.

Особливості управління в галузі використання та охорони надр. Правові форми розподілу і перерозподілу надр. Правові засади ведення кадастру родовищ корисних копалин. Правові форми контролю за додержанням законодавства у галузі використання та охорони надр. Геологічний контроль та гірничий нагляд: поняття та характеристика. Особливості розгляду спорів у галузі використання та охорони надр.

Правова охорона надр. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про надра. Специфіка правової охорони надр континентального шельфу і мінеральних ресурсів виключної морської економічної зони.

Порушення законодавства про надра як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 12. Еколого-правовий режим використання та охорони лісів й рослинного світу

Ліс як об'єкт правового регулювання використання, відтворення та охорони. Лісовий фонд України. Лісові ресурси. Корисні властивості лісів. Групи лісів.

Поняття, предмет, принципи і система лісового права. Лісове законодавство. Співвідношення лісового, природноресурсового та екологічного права. Лісові правовідносини: поняття та види. Підстави виникнення, зміни і припинення лісових правовідносин. Суб'єкти, об'єкти, зміст лісових правовідносин. Захист прав суб'єктів лісових правовідносин.

Право власності на ліси. Особливості суб'єктного та об'єктного складу права власності на ліси. Захист права власності на ліси.

Право лісокористування та його види. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Право побічного

лісокористування. Особливості реалізації права культурно-оздоровчого, рекреаційного, спортивного, туристичного та науково-дослідного лісокористування. Особливості управління в галузі використання, відтворення та охорони лісів. Функції управління в галузі використання, відтворення та охорони лісів. Правові форми розподілу і перерозподілу лісів. Правове регулювання лісовпорядкування. Правові засади державного обліку лісового фонду і ведення лісового кадастру. Контроль за використанням, відтворенням, захистом та охороною лісів. Вирішення спорів у галузі використання, відтворення, захисту та охорони лісів.

Економічне стимулювання використання, відтворення, захисту та охорони лісів. Правові форми відтворення лісів.

Правове забезпечення охорони та захисту лісів. Зміст правової охорони лісів. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням лісового законодавства. Майнова відповідальність за порушення відпуску деревини на пні. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну видам рослин (лісових), занесених до Червоної книги України. Порушення лісового законодавства як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 13. Еколого-правовий режим використання та охорони тваринного світу

Тваринний світ як об'єкт правового регулювання використання, відтворення та охорони. Об'єкти тваринного світу.

Поняття, предмет, принципи і система фауністичного права. Співвідношення фауністичного, природноресурсового та екологічного права. Законодавство про тваринний світ. Фауністичні правовідносини: поняття, види, підстави виникнення та припинення. Суб'єкти, об'єкти, зміст фауністичних правовідносин.

Право власності на тваринний світ. Форми права власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ. Повноваження власників тваринного світу. Правові форми набуття у власність тваринного світу.

Право використання тваринного світу, його форми та види. Правове регулювання мисливства та рибальства. Особливості права використання тваринного світу у наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях.

Правові засади добування диких тварин з метою утримання і розведення у неволі чи напівневільних умовах. Правове регулювання використання корисних властивостей життєдіяльності тварин та з метою отримання продуктів їх життєдіяльності. Зміст права використання тваринного світу. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу.

Особливості управління в галузі використання, відтворення та охорони тваринного світу. Правові засади здійснення моніторингу і контролю за додержанням законодавства про тваринний світ. Державний облік ведення кадастру тваринного світу, Червоної книги України. Правові форми розподілу і перерозподілу тваринного світу. Моніторинг і контроль у галузі використання, відтворення та охорони тваринного світу.

Правове забезпечення охорони тваринного світу. Зміст правової охорони тваринного світу. Правові форми охорони тваринного світу. Особливості

майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну знищенням і незаконним добуванням диких звірів і птахів, не занесених до Червоної книги.

Майнова (таксова) відповідальність за збитки, заподіяні незаконним добуванням і знищенням цінних видів риб, водних безхребетних, живих організмів «сидячих» видів, що є природним багатством континентального шельфу, живих організмів виключної (морської) економічної зони і анадромних видів риб.

Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну видам тварин, занесеним до Червоної книги України. Порухення законодавства у галузі використання, відтворення та охорони тваринного світу як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 14. Еколого-правовий режим використання та охорони водних ресурсів

Води як об'єкти правового регулювання використання, відновлення та охорони. Склад водного фонду. Юридична класифікація водних об'єктів.

Поняття, предмет і система водного права. Місце водного права в системі природноресурсового та екологічного права. Водне законодавство.

Право власності на води. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води. Форми і методи захисту права власності на води.

Поняття та види права водокористування. Підстави виникнення, зміни і припинення права водокористування. Суб'єкти, об'єкти, зміст права водокористування. Особливості водних орендних відносин. Договір оренди водних об'єктів і сфер, його застосування. Права та обов'язки суб'єктів водних орендних правовідносин.

Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони вод. Правові форми планування використання, відновлення та охорони вод. Облік і ведення державного водного кадастру. Правове забезпечення розподілу і перерозподілу вод. Контроль за додержанням законодавства в галузі використання, відновлення та охорони вод. Розгляд спорів у галузі права водокористування.

Правова охорона вод. Правові форми охорони вод. Правові заходи охорони вод. Особливості правової охорони вод малих річок, внутрішніх водойм. Гарантії правової охорони вод від забруднення і виснаження. Відшкодування збитків, заподіяних проведенням водогосподарських заходів, припиненням або зміною умов водокористування. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням водного законодавства. Водні правопорушення як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 15. Еколого - правовий режим охорони і використання атмосферного повітря

Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання охорони і використання. Концепція охорони та використання атмосферного повітря як загальної спадщини людства.

Проблеми становлення і розвитку атмосфероохоронного права. Законодавство про охорону атмосферного повітря. Співвідношення природноресурсового, природоохоронного та екологічного права.

Атмосфероохоронні правовідносини: поняття, види, підстави виникнення, зміст та припинення. Суб'єктний, об'єктний склад та зміст атмосфероохоронних правовідносин.

Правова охорона атмосферного повітря. Зміст правової охорони атмосферного повітря. Правові форми охорони атмосферного повітря.

Правове регулювання використання атмосферного повітря. Суб'єкти, об'єкти та зміст права використання атмосферного повітря як сировини основного виробничого призначення.

Економіко-правові заходи щодо забезпечення ефективного використання та охорони атмосферного повітря.

Особливості управління в галузі охорони і використання атмосферного повітря. Стандартизація і нормування в галузі охорони і використання атмосферного повітря. Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря. Державний облік у галузі охорони атмосферного повітря. Моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря.

Порушення у галузі охорони атмосферного повітря як підстави юридичної відповідальності. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря. Особливості правопорушень у галузі охорони атмосферного повітря як підстави адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 16. Правова охорона природно-заповідного фонду.

Поняття правового режиму природно-заповідного фонду. Склад і класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Правові засоби збереження природно-заповідного фонду.

Законодавство про природно-заповідний фонд. Проблеми становлення та розвитку природно-заповідного права. Співвідношення природно-заповідного, природоохоронного та екологічного права.

Поняття і види правовідносин у галузі природно-заповідної охорони. Об'єкти природно-заповідних правовідносин. Зміст правовідносин у галузі природно-заповідної охорони. Підстави виникнення, зміни та припинення природно-заповідних правовідносин.

Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Суб'єктний та об'єктний склад права власності на об'єкти природно-заповідного фонду. Зміст та підстави виникнення і припинення права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Правовий режим природного заповідника. Правовий режим біосферного заповідника. Особливості правового режиму національного природного парку. Правовий режим регіональних ландшафтних парків. Правовий режим заказників. Особливості правових режимів пам'яток природи і заповідних урочищ. Правовий режим зоологічного парку. Особливості правового режиму парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва. Правовий режим охоронних зон природно-заповідного фонду.

Особливості управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду. Функції управління в галузі охорони і використання

природно-заповідного фонду. Організація створення і оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Контроль за додержанням правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 17. Правова охорона і використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон

Поняття правового режиму охорони і використання курортних та лікувально-оздоровчих зон. Реалізація права громадян на охорону здоров'я шляхом використання природних властивостей курортних та лікувально-оздоровчих зон. Законодавство про охорону і використання курортних та лікувально-оздоровчих зон. Проблеми формування курортного права.

Юридична класифікація курортних та лікувально-оздоровчих зон. Юридичні критерії зонування курортів та лікувально-оздоровчих зон. Правова охорона курортів та лікувально-оздоровчих зон. Зміст правової охорони курортів та лікувально-оздоровчих зон.

Особливості правового режиму округів санітарної охорони курортів та лікувально-оздоровчих зон. Особливості правовідносин у галузі охорони курортних та лікувально-оздоровчих зон. Суб'єктний та об'єктний склад правовідносин у галузі охорони курортних та лікувально-оздоровчих зон. Зміст, підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин у галузі охорони курортних та лікувально-оздоровчих зон.

Порушення правового режиму курортів та лікувально-оздоровчих зон як підстави юридичної відповідальності. Проблеми майнової відповідальності за шкоду, заподіяну територіям природним об'єктам курортів та лікувально-оздоровчих зон. Проблеми адміністративної і кримінально-правової охорони курортів та лікувально-оздоровчих зон.

Поняття і зміст правового режиму охорони і використання рекреаційних зон. Правові форми використання рекреаційних зон для задоволення екологічних інтересів громадян. Проблеми права громадян на використання природних корисних властивостей рекреаційних зон.

Законодавство про охорону і використання рекреаційних зон (рекреаційне законодавство). Проблеми кодифікації рекреаційного законодавства. Особливості правовідносин у галузі екологічного права. Суб'єкти та об'єкти правовідносин у галузі охорони і використання рекреаційних зон. Особливості правових режимів рекреаційних зон.

Юридичні форми використання та охорони рекреаційних зон. Механізм правової охорони рекреаційних зон. Особливості управління в галузі охорони і використання рекреаційних зон. Порядок створення рекреаційних зон.

Проблеми систематизації порушень рекреаційного законодавства та встановлення юридичної відповідальності.

Тема 18. Правова охорона та використання континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

Континентальний шельф як елемент навколишнього природного середовища і об'єкт правової охорони. Законодавство про континентальний шельф. Місце законодавства про континентальний шельф у системі екологічного законодавства. Правовідносини щодо охорони і використання багатств

континентального шельфу. Особливості реалізації правовідносин щодо охорони і використання природних багатств континентального шельфу.

Право власності на природні багатства континентального шельфу. Суб'єктний та об'єктний склад права власності на природні багатства континентального шельфу. Зміст, підстави виникнення, зміни та припинення права власності на природні багатства континентального шельфу.

Правове регулювання використання природних багатств континентального шельфу.

Особливості управління в галузі охорони і використання природних багатств континентального шельфу. Функції управління в галузі охорони і використання природних багатств континентального шельфу. Реєстрація робіт по дослідженню, розробці природних багатств континентального шельфу. Державний нагляд та контроль у галузі охорони і використання континентального шельфу.

Правова охорона континентального шельфу. Органи державної охорони континентального шельфу. Порушення законодавства про континентальний шельф як підстави юридичної відповідальності.

Особливості майнової, адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про континентальний шельф.

Виключна (морська) економічна зона як складова навколишнього природного середовища і об'єкт правової охорони. Законодавство про виключну (морську) економічну зону та його місце в системі екологічного законодавства. Правовідносини у галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Особливості суб'єктного, об'єктного складу та змісту правовідносин у галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Підстави виникнення і припинення правовідносин у галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони.

Суверенні права і юрисдикція держави щодо охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Правове регулювання наукових досліджень у виключній (морській) економічній зоні.

Правові форми використання і збереження природних ресурсів виключної (морської) економічної зони. Правові заходи щодо захисту і збереження морського середовища у виключній (морській) економічній зоні.

Особливості управління в галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони. Реєстрація видів діяльності у виключній (морській) економічній зоні. Державний нагляд за додержанням правового режиму виключної (морської) економічної зони.

Правова охорона виключної (морської) економічної зони. Органи державної охорони виключної (морської) економічної зони. Зміст правової охорони виключної (морської) економічної зони.

Правопорушення в галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони як підстави юридичної відповідальності. Особливості майнової, адміністративної відповідальності за порушення правового режиму виключної (морської) економічної зони. Проблеми криміналізації порушень режиму виключної (морської) економічної зони.

Тема 19. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій та територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи

Поняття правового режиму надзвичайних екологічних ситуацій. Юридичні ознаки надзвичайних екологічних ситуацій. Законодавство про зони надзвичайних екологічних ситуацій та його місце в системі екологічного законодавства.

Правовий режим зон екологічної катастрофи. Правовий режим зон підвищеної екологічної безпеки. Проблеми правового режиму інших зон надзвичайних екологічних ситуацій. Проблеми визначення правового режиму зони екологічної біди.

Особливості правового режиму зон, встановлених на радіоактивно забруднених територіях. Класифікація правових режимів території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Правовий режим зони відчуження. Правовий режим зони безумовного (обов'язкового) відселення. Правовий режим зони гарантованого добровільного відселення. Правовий режим зони посиленого радіологічного контролю.

Особливості управління в зонах надзвичайних екологічних ситуацій. Організація і координація заходів щодо реабілітації природного стану забруднених територій. Інформування про екологічний стан у зонах надзвичайних екологічних ситуацій.

Правовий захист екологічних та інших соціальних прав громадян, потерпілих від надзвичайних екологічних ситуацій. Гарантії захисту екологічних та інших соціальних прав громадян, потерпілих від надзвичайних екологічних ситуацій.

Правові методи забезпечення додержання режимів зон надзвичайних ситуацій та захисту потерпілих громадян.

Тема 20. Міжнародне екологічне право.

Поняття та основні юридичні ознаки міжнародного екологічного права. Правові засади міжнародного екологічного права та їх види. Співвідношення міжнародного екологічного права та права навколишнього середовища. Проблеми теорії міжнародного екологічного права.

Джерела міжнародного екологічного права. Міжнародні договори, концепції, угоди. Юридична природа міжнародних протоколів та інших документів. Всесвітня Хартія охорони природи. Всесвітня стратегія охорони природи. Порядок денний на XXI століття – Програма, прийнята Конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку (КСОНОСР).

Принципи міжнародного екологічного права. Співвідношення основних і спеціальних принципів міжнародного екологічного права. Проблеми забезпечення екологічної безпеки в системі принципів екологічного права.

Об'єкти міжнародного екологічного права та їх класифікація. Диференційовані, комплексні та інтегровані об'єкти екологічного права.

Проблеми формування і створення міжнародно-правового механізму реалізації і захисту суб'єктивних екологічних прав громадян. Відтворення новацій екологічних прав національних систем у міжнародних екологічних правах людини.

Еколого-правові засади міжнародної проблеми розробки забезпечення глобальної екологічної безпеки. Міжнародно-правове стимулювання забезпечення внутрішньої екологічної безпеки.

Міжнародно-правова відповідальність як засіб реалізації міжнародного екологічного права. Поняття, зміст і види відповідальності за порушення міжнародно-правових норм у галузі екології. Механізм реалізації міжнародно-правової відповідальності у галузі екології.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1.												
Загальна частина екологічного права												
Тема 1. Екологічне право України – комплексна галузь права: загальна характеристика	3	1				2	5	1				4
Тема 2. Джерела екологічного права України. Розвиток екологічного законодавства.	3	1				2	5	1				4
Тема 3. Екологічні права та обов'язки особи в Україні	4		2			2	4					4
Тема 4. Право власності на природні ресурси.	7	2	2			3	6	2				4
Тема 5. Право природокористування	6	2	2			2	6		2			4
Тема 6. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного	5		2			3	5					5

середовища												
Тема 7. Економіко-правовий механізм в галузі екології в Україні	5		2			3	5					5
Тема 8. Правове забезпечення екологічної безпеки	4		2			2	5					5
Тема 9. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	7	2	2			3	5					5
Разом за Розділом 1	44	8	14			22	46	4	2			40
Розділ 2.												
Особлива частина екологічного права												
Тема 10. Еколого-правовий режим землекористування	7	2	2			3	7	2				5
Тема 11. Еколого-правовий режим використання та охорони надр	5		2			3	5					5
Тема 12. Еколого-правовий режим використання та охорони лісів й рослинного світу	7	2	2			3	5					5
Тема 13. Еколого-правовий режим використання та охорони тваринного світу	5		2			3	7	2				5
Тема 14. Еколого-правовий режим використання та охорони водних ресурсів	6	2	2			2	5					5
Тема 15. Еколого-правовий режим охорони і використання атмосферного повітря	5		2			3	5					5

Тема 16. Правова охорона природно-заповідного фонду.	6	2	2			2	5					5
Тема 17. Правова охорона і використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон	5	2				3	5					5
Тема 18. Правова охорона та використання континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.	5		2			3	5					5
Тема 19. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій та територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи	5	2				3	5					5
Тема 20. Міжнародне екологічне право.	5		2			3	5					5
Разом за Розділом 2	61	12	18			31	59	4				55
Усього годин	105	20	32			53	90	8	2			95
ІНДЗ												
ІНДЗ	-	-				-	-	-				-
Усього годин												

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Екологічне право України – комплексна галузь права: загальна характеристика	1
2	Джерела екологічного права України. Розвиток екологічного законодавства.	1

3	Право власності на природні ресурси	2
4	Право природокористування	2
5	Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	2
6	Еколого-правовий режим землекористування	2
7	Еколого-правовий режим використання та охорони лісів й рослинного світу	2
8	Еколого-правовий режим використання та охорони водних ресурсів	2
9	Правова охорона природно-заповідного фонду	2
10	Правова охорона і використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон	2
11	Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій та територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи	2
	Разом	20

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Екологічне право України – комплексна галузь права: загальна характеристика	1
2	Джерела екологічного права України. Розвиток екологічного законодавства.	1
3	Право власності на природні ресурси	2
4	Еколого-правовий режим землекористування	2
5	Еколого-правовий режим використання та охорони тваринного світу	2
	Разом	8

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Екологічні права та обов'язки особи в Україні	2
2	Право власності на природні ресурси.	2
3	Право природокористування	2
4	Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища	2
5	Економіко-правовий механізм в галузі екології в Україні	2
6	Правове забезпечення екологічної безпеки	2
7	Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	2
8	Еколого-правовий режим землекористування	2
9	Еколого-правовий режим використання та охорони надр	2
10	Еколого-правовий режим використання та охорони лісів й	2

	рослинного світу	
11	Еколого-правовий режим використання та охорони тваринного світу	2
12	Еколого-правовий режим використання та охорони водних ресурсів	2
13	Еколого-правовий режим охорони і використання атмосферного повітря	2
14	Правова охорона природно-заповідного фонду.	2
15	Правова охорона та використання континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.	2
16	Міжнародне екологічне право.	2
	Разом	32

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Право природокористування	2
	Разом	2

4.3. Теми лабораторних занять

4.3.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

4.3.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Екологічне право України – комплексна галузь права: загальна характеристика	2
2	Джерела екологічного права України. Розвиток екологічного законодавства.	2
3	Екологічні права та обов'язки особи в Україні	2
4	Право власності на природні ресурси.	3

5	Право природокористування	2
6	Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища	3
7	Економіко-правовий механізм в галузі екології в Україні	3
8	Правове забезпечення екологічної безпеки	2
9	Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	3
10	Еколого-правовий режим землекористування	3
11	Еколого-правовий режим використання та охорони надр	3
12	Еколого-правовий режим використання та охорони лісів й рослинного світу	3
13	Еколого-правовий режим використання та охорони тваринного світу	3
14	Еколого-правовий режим використання та охорони водних ресурсів	2
15	Еколого-правовий режим охорони і використання атмосферного повітря	3
16	Правова охорона природно-заповідного фонду.	2
17	Правова охорона і використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон	3
18	Правова охорона та використання континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.	3
19	Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій та територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи	3
20	Міжнародне екологічне право.	3
	Разом	53

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Екологічне право України – комплексна галузь права: загальна характеристика	4
2	Джерела екологічного права України. Розвиток екологічного законодавства.	4
3	Екологічні права та обов'язки особи в Україні	4
4	Право власності на природні ресурси.	4
5	Право природокористування	4
6	Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища	5
7	Економіко-правовий механізм в галузі екології в Україні	5
8	Правове забезпечення екологічної безпеки	5
9	Юридична відповідальність за екологічні правопорушення	5
10	Еколого-правовий режим землекористування	5
11	Еколого-правовий режим використання та охорони надр	5

12	Еколого-правовий режим використання та охорони лісів й рослинного світу	5
13	Еколого-правовий режим використання та охорони тваринного світу	5
14	Еколого-правовий режим використання та охорони водних ресурсів	5
15	Еколого-правовий режим охорони і використання атмосферного повітря	5
16	Правова охорона природно-заповідного фонду.	5
17	Правова охорона і використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон	5
18	Правова охорона та використання континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.	5
19	Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій та територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи	5
20	Міжнародне екологічне право.	5
	Разом	95

4.5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Екологічне право» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

- 1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:
  - словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
  - наочні (презентація, демонстрування);
  - практичні методи (практичні завдання).
- 2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:
  - метод проблемного викладу матеріалу;
  - моделювання життєвих ситуацій;
  - мозковий штурм;
  - метод опори на життєвий досвід;

– навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи;
- завдання на лабораторному обладнанні, реальних об'єктах тощо;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю* є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського заняття; результати тестування тощо.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми розділів на *семінарському занятті* – **5 балів**:

5 б. ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

4 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні неточності у викладі теоретичного матеріалу.

3 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

2 б. ставиться, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, з труднощами викладає його. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається помилок чи неточностей.

1 б. ставиться студентові, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, не послідовно, припускається значних помилок.

До 2-х балів ставиться студентові, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми розділу, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

1 бал одержує студент, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0** балів.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. **Завданням підсумкового контролю** є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

З дисципліни «**Екологічне право**» як форму підсумкового (семестрового) контролю передбачено екзамен.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: сума балів за кожен розділ (у т.ч. бали за самостійну роботу) + бали, отримані студентом на екзамені.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Поняття, предмет та методи екологічного права.
2. Принципи та функції екологічного права.
3. Поняття та види об'єктів екологічного права.
4. Система екологічного права.
5. Поняття та види джерел екологічного права.
6. Загальна характеристика екологічних прав громадян, їх класифікація.
7. Конституційні екологічні права громадян. Екологічні права, закріплені в інших нормативно-правових актах, та їх зміст.
8. Обов'язки громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища.
9. Гарантії реалізації екологічних прав громадян та додержання екологічних обов'язків. Правові форми та способи захисту екологічних прав.
10. Поняття та основні ознаки права власності на природні ресурси.
11. Форми права власності на природні ресурси.

12. Суб'єкти права власності на природні ресурси.
13. Види об'єктів права власності на природні ресурси.
14. Форми і методи охорони права власності на природні ресурси
15. Поняття та види права природокористування
16. Особливості права орендного природокористування .
17. Підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування.
18. Суб'єкти та об'єкти орендних правовідносин природокористування.
19. Форми і методи захисту прав суб'єктів природокористування
20. Поняття і зміст управління в галузі природокористування та охорони довкілля.
21. Органи державного управління загальної компетенції.
22. Органи державного управління спеціальної компетенції.
23. Участь громадськості в управлінні природокористуванням та охороні довкілля.
24. Поняття і зміст економіко-правового механізму в галузі екології.
25. Правові форми платежів (зборів) у галузі екології.
26. Правовий режим страхових фондів, фондів охорони навколишнього природного середовища.
27. Поняття екологічної безпеки та правова основа її забезпечення.
28. Види екологічної безпеки.
29. Правові заходи забезпечення екологічної безпеки.
30. Поняття і підстави юридичної відповідальності в екологічній сфері
31. Поняття і види екологічних правопорушень.
32. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення
33. Предмет, методи та система земельного права
34. Право власності на землю
35. Поняття, форми та види права землекористування
36. Форми і методи охорони земель
37. Надра як об'єкт правового регулювання, використання та охорони.
- Особливості правового режиму надр.
38. Право користування надрами та його види.
39. Особливості управління в галузі використання та охорони надр.
40. Правова охорона надр.
41. Відповідальність за порушення законодавства про надра.
42. Ліс і рослинний світ як об'єкти правового регулювання використання, відтворення та охорони.
43. Право власності та користування лісами і об'єктами рослинного світу.
44. Порядок надання лісових ресурсів та об'єктів рослинного світу в користування.
45. Управління в сфері використання лісів та об'єктів рослинного світу.
46. Відповідальність за порушення лісового законодавства та законодавства про рослинний світ.
47. Тваринний світ як об'єкт правового регулювання використання, відтворення та охорони. Об'єкти тваринного світу.
48. Право власності на тваринний світ. Форми права власності на тваринний світ.

49. Право використання тваринного світу, його форми та види.
50. Правові засади здійснення моніторингу і контролю за дотриманням законодавства про тваринний світ.
51. Правове забезпечення охорони тваринного світу. Відповідальність за порушення фауністичного законодавства.
52. Води як об'єкти правового регулювання використання, відновлення та охорони. Склад водного фонду.
53. Поняття та види права водокористування.
54. Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони вод.
55. Правова охорона вод та її правові форми.
56. Відповідальність за порушення законодавства про використання вод.
57. Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання охорони і використання.
58. Правове регулювання використання атмосферного повітря.
59. Особливості управління в галузі охорони і використання атмосферного повітря.
60. Правова охорона атмосферного повітря. Правові форми охорони атмосферного повітря.
61. Порушення у галузі охорони атмосферного повітря як підстави юридичної відповідальності
62. Поняття та склад природно-заповідного фонду.
63. Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
64. Правовий режим окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
65. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
66. Поняття та склад рекреаційних, лікувально-оздоровчих зон і курортів.
67. Правові форми та види використання рекреаційних, лікувально-оздоровчих зон і курортів.
68. Правовий режим окремих рекреаційних, лікувально-оздоровчих зон і курортів.
69. Правові та економічні засади охорони рекреаційних, лікувально-оздоровчих зон і курортів.
70. Юридична відповідальність за порушення законодавства про рекреаційні, лікувально-оздоровчі зони і курорти.
71. Виключна (морська) економічна зона та континентальний шельф як складові навколишнього природного середовища та об'єкти правової охорони і використання.
72. Правові форми та види використання виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу.
73. Правова охорона виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу.
74. Юридична відповідальність за порушення законодавства про виключну (морську) економічну зону та континентальний шельф.

75. Поняття правового режиму надзвичайних екологічних ситуацій.

76. Правовий режим зон екологічної катастрофи.

77. Особливості правового режиму зон, встановлених на радіоактивно забруднених територіях

78. Правовий захист екологічних та інших соціальних прав громадян, потерпілих від надзвичайних екологічних ситуацій

79. Поняття та основні юридичні ознаки міжнародного екологічного права.

80. Джерела міжнародного екологічного права.

81. Об'єкти міжнародного екологічного права та їх класифікація.

82. Еколого-правові засади міжнародної проблеми розробки забезпечення глобальної екологічної безпеки.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота	ІНДЗ	Разом	Макс. – 40	100
T1-9	T10-20					
26	28	6	-	60		

T1, T2 ... T20 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Водний кодекс України від 6 червня 1995р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.

2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Кодекс цивільного захисту України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Кримінальний кодекс України від 1 вересня 2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19. 11. 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
7. Основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80>.
8. Про аквакультуру: Закон України від 18 вересня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>.
9. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 23 грудня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>.
10. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16 травня 1995 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр>.
11. Про використання ядерної енергії та радіаційний захист: Закон України від 8 лютого 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр>.
12. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин: Закон України від 18 травня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19>.
13. Про екологічний аудит : Закон України від 24 червня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>.
14. Про екологічну мережу України : Закон України від 24 червня 2004 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
15. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 22 лютого 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
16. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання : Закон України від 14 січня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-вр>.
17. Про захист рослин: Закон України від 14 жовтня 1998 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-14>.
18. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>.
19. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин: Закон України від 4 червня 2009 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1445-17>.
20. Про карантин рослин: Закон України від 30 червня 1993 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3348-12>.
21. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22. 02. 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.
22. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

23. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 24 червня 2004 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15>.
24. Про надра: Кодекс України від 27 липня 1994р URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>.
25. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.: Закон України від 28 лютого 2019 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80.
26. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>.
27. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.
28. Про охорону земель: Закон України від 19. 06. 2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
29. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
30. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.
31. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
32. Про пестициди та агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86/95-вр>.
33. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>.
34. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15 грудня 1993 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.
35. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною: Закон України від 7 квітня 2015 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-19>.
36. Про правовий режим територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12>.
37. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
38. Про рослинний світ: Закон України від 09 квітня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14>.
39. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20 березня 2018 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.
40. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.
41. Про Червону книгу України : Закон України від 07 лютого 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>.

Основна

1. Анісімова Г. В. Екологічне право : підручник / Г. В. Анісімова, А. К. Соколова, Т. В. Григор'єва, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв; ред.: А. П. Гетьман; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х. : Право, 2013. 431 с.

2. Балюк Г. І. Екологічне право України. Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини). Чернівці : Кондратьєв А. В., 2020. 204 с.
3. Екологічне право : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Кірін Р. С. та ін.]. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 318 с.
4. Екологічне право в запитаннях та відповідях ; за ред. проф. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 206 с.
5. Екологічне право України : навч. посіб. / Андріанова Ж. І. [та ін.] ; [за заг. ред. І. С. Тімуш]. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2016. 319 с.
6. Екологічне право України] ; за ред. проф. І. І. Каракаша, д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонової, канд. юрид. наук А. І. Черемнової ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Гельветика, 2018. 383 с.
7. Екологічне право України. Особлива частина; за заг. ред. О. М. Шуміла ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - 2-ге вид., змін. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 383 с.
8. Екологічне право.- Львів : Бадікова Н. О. [вид.], 2017 .Ч. 2 : Особлива частина / [Личенко І. О. та ін.]. 2017. 230 с.
9. Екологічне право: словник термінів (українською, російською, англійською мовами) / уклад.: Г. І. Балюк, М. В. Краснова, О. А. Купрієвич; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Чернівці : Кондратьєв А. В., 2013. 331 с.
10. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. 551 с.
11. Екологічне право України : навч. посіб. / [Н. С. Гавриш та ін.] ; за ред. проф. І. І. Каракаша, д-ра юрид. наук Т. Є. Харитонової, канд. юрид. наук А. І. Черемнової ; Нац. ун-т "Одес. юрид. Акад. Одеса : Гельветика, 2018. 383 с.
12. Крамар Р. І. Екологічне право України : курс лекцій для студентів ден. форми навчання баз. напряму «Правознавство» освіт.-кваліфікац. рівня «бакалавр» / Р. І. Крамар; ПВНЗ «Львів. ун-т бізнесу та права». Львів : Львів. ун-т бізнесу та права, 2015. 84 с.
13. Мілімко Л. В. Екологічне право України (загальна частина) : навч. посіб. / Л. В. Мілімко, О. В. Артеменко; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ : Компринт, 2015. 284 с.
14. Молодиченко В. В. Екологічне право України : навч. посіб. / В. В. Молодиченко, В. Д. Гапотій, Н. В. Тарусова. Мелітополь : Вид. буд. ММД, 2013.
15. Ратушна Б. П. Екологічне право України : навч. посіб. / Б. П. Ратушна, А. В. Рабінович; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. Львів, 2015. 203 с.
16. Шуміло О. М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. М. Шуміло, В. А. Зуєв, І. В. Бригадир, В. В. Шеховцов, В. І. Книш, І. А. Шуміло; Харк. нац. ун-т внутр. справ. К. : Центр учб. л-ри, 2013. 431 с.
17. Шуміло О. М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. для студентів ВНЗ України / О. М. Шуміло, І. В. Бригадир, В. А. Зуєв, В. І. Книш, В. В. Шеховцов; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2014. 382 с.

Допоміжна

18. Анісімова Г. В. Інтеграція природно-правової доктрини в еколого-правову науку, доктрину, політику та законодавство: деякі аспекти. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1.

19. Гаврилішин А. П. Праворозуміння предмета екологічного права. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2021. № 1. С. 9-15.

20. Гвоздик П. О. Загально визнані міжнародно-правові екологічні принципи як складова національних правових систем. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. Вип. 2. С. 202-210.

21. Гвоздик П. О. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 11. С.31-37.

22. Гетьман А. П. Екологічне право: роздуми про його витоки та перспективи розвитку. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 137. С. 75-91.

23. Гетьман А. П. Еколого-правова політика: сучасні підходи до формування. *Теорія і практика правознавства*. 2021. Вип. 1. С. 39-63.

24. Грещук Г. І. Розвиток нормативно-правової бази щодо правового забезпечення землеустрою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 68. С. 104-109.

25. Делія В. Ю. Екологічна безпека як об'єкт правового забезпечення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 1. С. 195-203.

26. Єсауленко А. М. Державне управління в екологічній сфері: правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 114-119.

27. Каракаш І. Юридичні гарантії охорони і захисту прав на землю в Україні. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5, Iss. 1. С. 230-238.

28. Качмар З. О. Води України як об'єкти права власності. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 236-243.

29. Коваленко І. Поняття та правові засади державної екологічної політики і екологічної безпеки на сучасному етапі розвитку України. *Історико-правовий часопис*. 2020. № 1. С. 42-46.

30. Коленов О. М. Стан правового забезпечення державної екологічної політики України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2016. Вип. 2. С. 158-164.

31. Краснова М. В. Принцип екологізації національної правової системи України: науково-методологічні аспекти. *Екологічне право України*. 2016. № 1-2. - С. 106-108.

32. Краснова М. В. Наукознавчі аспекти формування екологічного права України. *Екологічне право України*. 2017. № 1-2. С. 33-39.

33. Краснова М.В. Стан та перспективи розвитку вчення про об'єкти екологічного права: науково-методологічні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 2. С. 8-12.

34. Мачуська І. Б. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері надрокористування: теоретико-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 188-192.

35. Мороз Г. В. Сутність правових обмежень в екологічному праві *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право.* 2019. № 8. С. 142-150.

36. Настіна О. І. Особливості нормативно-правового регулювання примусового припинення права власності на землю в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *ScienceRise. Juridical Science.* 2022. № 1. С. 24-29.

37. Поліщук І. В. Міжнародно-правові аспекти судового захисту екологічних прав громадян. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право.* 2019. № 4. С. 15-20.

38. Рябець К. А. Організаційно-правові передумови виникнення проблем у державному управлінні в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2022. № 1. С. 151-156.

39. Суєтнов Є. П. «Екосистемізація» об'єктів екологічного права в контексті впровадження та реалізації екосистемного підходу. *Проблеми законності.* 2020. Вип. 148. С. 132-151.

Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

2. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua

3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>

4. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського URL: <http://library.kr.ua/>.

5. Наукова бібліотека Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка URL: <http://www.kspu.kr.ua/ua/pro-biblioteku/novynu>.

6. Сайт Верховної Ради України (законодавство). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>

7. Сайт журналу «Право України». URL: <http://pravoua.com.ua/http://www.ligazakon.ua/>

8. Українська правнича фундація. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0010079>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені

Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).